Н.М. БОРСУК
Рэспубліка Беларусь, Брэст, УА «БрДУ ім. А.С. Пушкіна»

КУЛЬТ ЖАНОЧАЙ КРАСЫ Ў ТВОРЧА-ЭСТЭТЫЧНАЙ КАНЦЭПЦЫІ М. БАГДАНОВІЧА І СУЧАСНЫХ ПАЭТАЎ

М. Багдановіч ажыццявіў новы паварот у спасціжэнні бясконцых глыбінь і багацця духоўна-інтымнага свету жанчыны і мужчыны. У нізцы

вершаў «Каханне і смерць» паэт прасочвае пераўтварэнне дзяўчыны ў жанчыну-маці, Мадонну: ад прызнання ў каханні («Хоць мы былі адны ў той час») да першай шлюбнай ночы («Пачуццю цёмнаму падлеглая»), ад адчуванняў цяжарнай («Цёмна неба начное», «Да вагітнай») да яе пакут у імя нараджэння новага жыцця («З енкам дзіцё ты раджаеш», «Без сіл, уся ў пату, як белы снег, блядна»), якія іншы раз заканчваліся смерцю («Смертию смерть поправ»).

Вобраз Мадонны ў М. Багдановіча ўзвышана-асветлены святым прызначэннем жанчыны – прадаўжальніцы роду, жыцця. Эстэтычная пазіцыя сучасных паэтаў па гэтым пытанні ўяўляецца працягам традыцый беларускага класіка. Як лёгка пераканацца, сучасныя паэты не абыходзяць увагаю матывы пачуццёва-эратычнага боку кахання. М. Рудкоўскі адзін з першых у берасцейскай паэзіі ўславіў адчуванні будучай маці. З любоўю апісвае паэт цяжарную жанчыну. Лірычнаму герою верша «Цяжарная» здаецца, што яна свеціцца знутры нейкай таямнічаю, загадкаваю прыгажосцю: «У красе мацярынскай – / вялікай, святой – / Яна ў сонцы ідзе. / Я любуюся ёй». Галоўнае прызначэнне жанчыны, на думку паэта, быць маці, выхавальніцай духу дзяцей, а не маткаю па нараджэнні патомства: «... Чалавек... / Убачыць свет ён / праз мукі яе, / Зробіць першы свой крок / праз бяссонне яе, / Потым пойдзе ў дарогу / праз слёзы яе...».

У вершы «Бяссмерце» М. Рудкоўскі разважае аб вялікай таямніцы жыцця: «О таямніца таямніц – зачацце / Травінкі кволай, звера, чалавека!».

Хвіліну з'яўлення новага чалавека на зямлі, якога нараджае ў пакутах жанчына-маці, паэтызуе і А. Каско: «О, як жа трывала ты мукі свае / і як твае рукі цягнуліся ў неба! / Мо гэтак па кроплі сябе аддае / змялелая рэчка засушанай глебе» («О, як жа трывала ты мукі свае...»). Дзяцінства, юнацтва А. Каско прайшло ў маляўнічых мясцінах. Паэт, як сведчыць яго творчасць, здолеў глыбока ўспрыняць унікальнае багацце прыроды. Яго душа пакутуе ад экалагічных зрухаў, што адбываюцца ў краі. Думаецца, таму мукі і перажыванні вагітнай А. Каско параўноўвае з болем змялелай рэчкі, якая па кроплі аддае сябе засушанай глебе, з лёсам яблынькі, што абараняе танюсенькія маладыя пасынкі, каб яны не сталі здабычаю варання. Паэт звяртае ўвагу на тое, што пакуты неабароненай прыроды падобныя да пакут цяжарнай жанчыны. Такім чынам, у вышэй названым вершы пераплятаюцца дзве жыццёва важныя тэмы. Без жанчыны жыццё не мае паступальнасці, будучыні, але, калі знікне жыццё на Зямлі, усё ўвогуле траціць свой сэнс. Гэтая думка яскрава прасочваецца ў апошніх радках верша. Крыкам немаўляці абвяшчае паэт на ўвесь свет, «што ёсць адзіная воля ў любві і ў прыродзе!»

Увагу эратычнай тэме надае і паэт А. Дэбіш. У вершы «Трыпціх жаночага цела» ён апісвае «светлы, чароўны міг кахання» – зачацце дзіцяці:

«Два целы, што ў адно зліліся на вякі». Плод, што спее ў чэраве жанчыны, – гэта плод надзеі, які «зробіць неўміручым дух твой светлы». Шкада, што часам «светлы міг кахання» заканчваецца трагічна для жанчыны-маці і немаўлятка застаецца без найдаражэйшага і найважнейшага на свеце чалавека. Боль ахоплівае наша сэрца, калі мы чытаем радкі пра дзіця, што «ў суседнім пакоі заходзіцца енкам» і не могуць «суцешыць суседзі малога» (А. Дэбіш «Ляжыць нерухома на лаве ў святочным убранні»). Не можа ўняць яго плач маці, што «ляжыць нерухома на лаве ў святочным убранні». Усмешка, якая застыла на твары жанчыны, сведчыць аб блаславенасці жанчынаю той шчаслівай хвіліны, калі яна падарыла свету новае жыццё. Верш А. Дэбіша «Ляжыць нерухома на лаве ў святочным убранні» сугучны нізцы М. Багдановіча «Каханне і смерць».

Жыццё – мудрая з'ява. Яно вечнае ўваскрашэнне з мёртвых. Мы пойдзем з гэтага свету, знікнем, а пасля нас застануцца дзеці, – нагадваў у свой час чытачу і М. Багдановіч радкамі, што выбіты на магіле жанчынымаці: «Вучыся паміраць» («Белы крыж, пліта – пад ёй магіла»). Крыж на магіле маці («Смертию смерть поправ») ўспрымаецца не толькі як сімвал пакут, але і ўдзячнасці за шчасце, дараванае ёй лёсам, – за нараджэнне дзіцяці.

Надзею на адраджэнне і бессмяротнасць духу З. Дудзюк звязвае з вобразам жанчыны-маці. У вершы «Балада пра маці» ўражвае тонкасць, дзівосная праўдзівасць, з якой паэтка прасочвае ахвярны шлях маці. Яна прымае на сябе пакуты, дорыць свайму сыну надзею на выратаванне: «І раптам, нібы вырвала з грудзей, / Як крылы птушка, выпрастала рукі / І палажыла на бялюткі снег / Той найдарожшы, найраднейшы скрутак. / ... / Надзея мільганула: будзе жыць. / А ўсё астатняе – зусім не страшна». У баладзе вобраз маці, звычайнай зямной жанчыны, узбуйняецца да вобраза Мадонны, апаэтызаваны сам момант смерці Маці, мужнасць жанчыны, якая не аддала сваё дзіця на пакуты, а, падобна Хрысту, прыняла іх сама.. Па глыбіні раскрыцця тэмы кахання і смерці «Баладу пра маці» З. Дудзюк можна суаднесці з вершамі М. Багдановіча з цыкла «Каханне і смерць».

У верш пра першае нясмелае каханне юнака «Хоць мы былі адны ў той час» М. Багдановіч уводзіць забаўлянку «Сарока-варона кашку варыла». Мы яшчэ раз пераконваемся, што найвялікшае шчасце, як лічыў паэт, – мець прадаўжальніка свайго роду. Лепшага за гэта «нічога не прыдумаеш», – сцвярджае услед за М. Багдановічам і С. Амяльчук у вершы «Мне гэтак неабходна ведаць».

Маці заўжды адчувае адказнасць за шчасце-долю свайго дзіцяці з моманту яго зачацця. Лірычная гераіня М. Багдановіча верыць у прыкметы, праклянце, у магічную сілу слова, дзеянняў («Праклянце вагітнай»). Колькі сапраўднай цеплыні, ласкі і пяшчоты, мужнай самаахвярнасці чу-

ецца ў замове маці, лірычнай гераіні М. Рудкоўскага («Над хворым дзіцём»), якую яна нашэптвае над сваім хворым «птушаняткам». Маці хочацца верыць, што з дапамогаю сіл прыроды яна адвядзе боль ад сыночка.

М. Багдановіч раней за навукоўцаў-генетыкаў даказаў, што немаўля, прытаіўшыся ў мацярынскіх нетрах, чуйна рэагуе на ўсе змены, што адбываюцца ў грамадстве, сям'і, паўнапраўным членам якой ён стане ў хуткім часе. Бясспрэчна, замкнёная форма трыялету («Дзераўлянае яечка») дазваляе намацаць духоўныя повязі паміж вагітнай і яе яшчэ не народжаным дзіцём.

У верш «Прычасціўся целу мацеры» М. Багдановіч уводзіць радок з калыханкі «Вышла кошка за ката». Такім чынам, паэт як бы падказвае нам шлях, праз які можа адбывацца духоўнае яднанне маці і дзіця, якое яшчэ не ўмее размаўляць і праз слова выяўляць свае радасць і боль, хваляванні і незадавальненні. Жанр калыханкі засвоіў дзіцёнак яшчэ ў чэраве маці, якое служыла для яго «цёмнай і цёплай калыскай». Засынаў ён спакойным сном пад ціхую хаду маці: «Ціха ідзеш ты, у нетрах дзіцёнка хадою калышаш» («Да вагітнай»).

Праведзены аналіз вершаў-калыханак (Р. Бензярук «Бабуліна калыханка», Н. Мацяш «Пространь кахання», М. Пракаповіч з паэмы «Прыходзіў час») сведчыць, што нашы сучаснікі, відавочна, праз вершы, напісаныя ў вышэй пазначаным жанры, паглыбляюць духоўны пачатак ва ўзаемаадносінах паміж маці і немаўляткам.

Такім чынам, пазіцыя сучасных паэтаў па вечных тэмах – прызначэнне жанчыны, абарона мацярынства і дзяцінства – выразна паглыбляе эстэтычна-філасофскія традыцыі М. Багдановіча.